

**Lausuntopyyntö
Helsinki 7.1.2021**

SISÄMINISTERIÖ

SM Kirjaamo SM2037479

00.01.05.00

07.01.2021 SMDno-2019-2239

Asia: Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle arpajaislain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry (tästä lähtien EHYT) kiittää mahdollisuudesta lausua siitä, millaisia muutoksia ja uudistuksia arpajaislakiin ollaan tekemässä, jotta suomalainen yksinoikeuteen perustuva rahapelijärjestelmä saadaan sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväksi sekä oikeudenmukaiseksi.

- EHYT pääosin kannattaa hallituksen esitystä arpajaislain muuttamisesta.
- EHYT arvioi, että muutosten ja uudistusten avulla rahapelihaittoja pystytään ehkäisemään ja korjaamaan entistä tehokkaammin.
- EHYT kuitenkin painottaa, että uudistusten vaikutusta rahapelihaittakehitykseen on seurattava tarkoin. On kyettävä nopeasti reagoimaan, mikäli uudistukset eivät toimi toivotulla tavalla. Toimenpiteiden on nojauduttava tutkimustietoon suomalaisesta rahapelaamisesta.

Yleiset huomiot arpajaislakiesityksestä

EHYTin mielestä vastuullisesti toteutetulla yksinoikeusjärjestelmällä on parhaat edellytykset ehkäistä rahapelihaittoja. Haittoja on helpompi keskittyä ehkäisemään, kun reguloitavia ja valvottavia pelintarjoajia on vain yksi. Yksinoikeusjärjestelmä tai arpajaislain hyvä säädöspohja eivät itsessään riitä ehkäisemään ja vähentämään rahapelihaittoja, vaan yksinoikeutta tulee toteuttaa siten, että toiminnan keskiössä on rahapelihaittojen ehkäisy, eikä tuottojen maksimointi.

EHYTin mielestä rahapelaamisen kanavointi ja sen käytännön toteutukset (kuten rahapelikehittely entistä nopeatempoisempien rahapelien suuntaan) ei saa johtaa siihen, että kanavoidaan ulkomaisilta pelisivustoilta ongelmallisesti pelaavia Veikkauksen pelisivujen pelaajiksi. On pyrittävä siihen, että haitallisesti ja ongelmallisesti pelaavat voisivat vähentää huomattavasti rahapelaamistaan tai lopettaa pelaamisen kokonaan. Rahapelaamisen kanavoinnin kotimaiselle tuottajalle ei pidä myöskään tarkoittaa sitä, että markkinoinnin ja mainonnan volyyymi kasvaa.

EHYT on samaa mieltä hallituksen esityksen kanssa siitä, että rahapelihaittoihin ja niiden muutoksiin väestötasolla vaikuttavat yhtä aikaa useat tekijät. Tehokkaaseen haittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen tarvitaan useita samanaikaisia ja samansuuntaisia toimia, joiden avulla rahapelihaittoja pystytään ehkäisemään entistä tehokkaammin. Näitä toimia ovat muun muassa:

- Pakollinen tunnistautuminen kaikessa rahapelaamisessa
- Maksuliikenne-estot arpajaislailla säännellyn yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisen rahapelitarjonnan saavutettavuuden estämiseksi

- Veikkauksen peli- ja pelaajadatan hyödyntäminen tutkimuksessa ja uusissa vastuullisuustoimenpiteissä
- Säännökset arpajaislain vastaisten rahapelien markkinointia koskevan kieltopäätöksen ulottamisesta luonnollisiin henkilöihin ja hallinnollisen seuraamusmaksun määräämisestä arpajaislain vastaisesta markkinoinnista
- Arpajaislain markkinointia koskevat täsmennykset
- Veikkauksen toiminnan lisääntyvä valvonta sekä pelipisteiden rahapelipeliautomaattien omavalvontaohjelma

EHYT korostaa, että pakollinen tunnistautuminen kaikessa rahapelaamisessa (mukaan lukien myös raaputusarvat) tulee ottaa käyttöön mahdollisimman pikaisesti, jo ennen esityksessä esitettyjä määräaikoja.

EHYT ehdottaa, että alaikäisten rahapelihaittojen minimoimiseksi arpajaislaissa kielletään raaputusarpojen ja muiden rahapelituotteiden ostaminen ja luovuttaminen alaikäisille.

EHYT painottaa, että arpajaislain uudistuksiin liittyvässä asetustyöskentelyssä on kuultava rahapelihaitta-asiantuntijoita parhaan mahdollisen lopputuloksen takaamiseksi.

EHYT yhtyy hallituksen esityksen perusteluihin siitä, että aiempien lainmuutosten, Veikkaus Oy:n omien vastuullisuustoimenpiteiden ja nyt esitettävien säännösten vaikutusta rahapelaamisesta aiheutuvien rahapelihaittojen kehitykseen on seurattava ja arvioitava erittäin aktiivisesti. Seurannan ja arvioinnin perusteella tulee arvioida rahapelipeliautomaattien hajasijoitusjärjestelmän säilyttämistä.

EHYT painottaa, että on tärkeää taata pelaajalle mahdollisuus saada toimiva, toistaiseksi voimassa oleva ja maksuton pelikielto Ruotsin spelpaus.se-ohjelman mallisesti. Spelpaus tulisi järjestää peliyhtiön ulkopuoliselle taholle eli viranomaiselle, joka ylläpitää luetteloa, josta peliyhtiö tarkistaa pelistatuksen. Suomessa pitäisi olla yksi pelaajalle maksuton Pelipaussi-järjestelmä, joka kattaa Manner-Suomen ja Ahvenanmaan pelaamisen. EHYT pitää tärkeänä, että pelikiellon voisi ottaa itselleen asioimatta Veikkauksen kanssa.

EHYT on tyytyväinen hallituksen esityksen toimenpiteisiin rahanpesun ehkäisystä. EHYT ilmaisee huolensa kysynnän ja mahdollisuuksien syntyisestä rikolliselle toiminnalle (esim. laittomat rahapelipeliautomaatit ja yksityinen laitton rahapelaaminen) rahapelipeliautomaattien määrän vähentyessä sekä myös ikärajattomien tavaravoittoautomaattien lisääntymisestä. EHYT toivoo tästä tehtävän seurantaa, valvontaa ja mahdollisesti tieteellistä tutkimusta, jotta haitallisiin lieveilmiöihin tai rikolliseen toimintaan voidaan heti tarttua.

EHYT pitää hyvänä periaatetta sitä, että Veikkaus Oy:n ja mahdollisesti perustettavan tytäryhtiön välisessä liiketoiminnassa varmistetaan, ettei liiketoimintaa ristiinsubventoida Veikkaus Oy:n rahapelitoiminnan tuotoilla. Lisäksi EHYT painottaa, että mahdollisesti perustettavan Veikkaus Oy:n tytäryhtiön tulee kaikessa toiminnassaan sitoutua toimimaan vastuullisesti ja eettisesti rahapelihaittojen ehkäisyn huomioon ottaen.

EHYT arvioi, että hallituksen esityksellä on vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Koska suurempi osuus rahapelaajista on miehiä kuin naisia, keskittyvät myös rahapelihaitat miehiin. Oikein ja tehokkaasti toteutettuina nyt ehdotetut toimet ehkäisevät rahapelihaittoja ja lisäävät hyvinvointia erityisesti siis miehillä.

Hallituksen esityksen pykäläkohtaiset huomiot

14 b §:

Hallituksen esityksessä todetaan, että ”Markkinoinnin on oltava määrältään, laajuudeltaan, näkyvyydeltään ja toistuvuudeltaan maltillista ja välttämätöntä rahapelikysynnän ohjaamiseksi tämän lain nojalla harjoitettavaan rahapelitoimintaan ja vähemmän taloudellisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja aiheuttavaan rahapelaamiseen”. EHYT katsoo, että tämä esitys on parannus nykyiseen lakiin, mutta ”maltillisen” ja ”välttämättömän” markkinoinnin määrittely tapauskohtaisesti voi silti tuottaa vaikeuksia markkinoinnin valvojalle. Samassa pykäläesityksessä todetaan myös, että ”Markkinointia ei saa kohdistaa alaikäisiin tai muutoin haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin.” EHYT kannattaa tätä linjausta, mutta huomauttaa, että haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden määrittely on käytännön markkinointivalvontatyön kannalta haastavaa.

14 b §:

Muutosesitys pykälään:

EHYT kannattaa sitä, että suoraan laissa säädetään niistä rahapeleistä, joiden markkinointi olisi kokonaan kielletty. Hallituksen esityksessä sanotaan, että tällaisten erityisen pelihaittojen vaaran sisältävien pelien markkinointi olisi voimassa olevan lain tavoin kuitenkin edelleen sallittu niissä paikoissa, joissa näitä pelejä pelataan. Voimassa olevan lain tavoin tällaisten pelien pelipaikoista olisi myös mahdollista antaa yleisölle pelikohdeinformaatiota, mutta muilta osin pelikohdeinformaatiota ei jatkossa olisi mahdollista antaa. EHYTin arvion mukaan lain tarkoitus jää kuitenkin epäselväksi. Herää kysymys siitä, jääkö lakiin edelleen porsaanreikä markkinoinnille ja mainonnalle pelikohdeinformaation muodossa laajalla määritelmällä ”*niissä paikoissa, joissa näitä pelejä pelataan*”. EHYT esittää lakiin **muutosesitystä**, jossa täsmennettäisiin, mitkä ovat ne paikat, joissa erityisten pelihaittojen vaaran sisältävien pelien markkinointi on voimassa.

EHYT pitää tärkeänä, että

- Markkinointia ei sallita asiamiesten tiloissa esimerkiksi kaupoissa, kioskeilla ja liikenneasemilla
- Aänimainokset kielletään paikoissa, joissa liikkuu alaikäisiä
- Veikkaus ei enää kasvata oheispelivalikoimaansa

14 b §:

Muutosesitys pykälään:

Rahapelihaittojen ehkäisemiseksi EHYT esittää, että pykäläesitysmuotoilusta tulee poistaa lause ”*mikäli tämä on markkinointimateriaalissa käytettävän tilan vuoksi mahdollista*” (”Rahapelien kuvallisen tai painetussa julkaisussa julkaistun markkinoinnin tulee aina sisältää tieto rahapelaamisen sallitusta ikärajasta sekä lisäksi tieto pelaajan mahdollisuudesta asettaa itselleen pelikielto ja rahapeliongelmien apua tarjoavasta palveluntuottajasta, mikäli tämä on markkinointimateriaalissa käytettävän tilan vuoksi mahdollista.”) Tieto rahapelaamisen sallitusta ikärajasta, tieto pelaajan mahdollisuudesta asettaa itselleen pelikielto sekä tieto rahapeliongelmien apua tarjoavasta palveluntuottajasta pitää aina olla mukana markkinoinnissa. Veikkauksen tulee antaa pelaajalle selkeät ja riittävät tuotetiedot rahapelistä. Niiden tulee sisältää pelisääntöjen lisäksi esimerkiksi arvio pelin haittariskistä, ”kovuudesta” ja todellisista voittoluokista. Panoksen suuruus tai sitä pienempiä tuloksia ei tule esittää voittoina. Kuluttajalle ei riitä tieto palautusprosentista ja voiton todennäköisyydestä. Rahapeliautomaatin pinta-alasta on varattava tietty prosenttimäärä

tuotetiedon esille tuomiseksi. Erityisesti arvontanopeuden ilmoittamiseen on kiinnitettävä huomiota.

14 b §:

Muutosesitys pykälään:

EHYT esittää, että Veikkauksen tuotoista avustusta saavia toimijoita (ns. edunsaajat) ei tule jatkossa käyttää Veikkauksen ja rahapelien markkinointi- ja mainontatarkoituksissa. Tämä periaate tulisi lisätä muiden kiellettyjen markkinointiperiaatteiden listaan. Veikkauksen tuottojen käyttö mm. erilaisiin yleishyödyllisiin tarkoituksiin tulee pitää erillään Veikkauksen rahapelien mainonnasta ja markkinoinnista.

EHYT huomauttaa, että eräs merkittävä markkinoinnin muoto, jota peliyhtiöt käyttävät, on sponsorointi. Sponsorointia markkinoinnin ja mainonnan muotona pitäisi harkita kiellettäväksi ainakin niissä ympäristöissä, joissa ei voida varmistaa, että se kohdistuu vain aikuisväestöön. Erityisesti tulisi huomioida nuoria kiinnostavat urheilumuodot kuten e-urheilu. Tärkeää olisi myös saada ulkomainen yksinoikeusjärjestelmän vastainen rahapelimainonta ja -markkinointi kuriin myös kaapelitelevisiossa ja sähköisillä alustoilla. Tämä vaatii toimenpiteitä EU-tasolla.

14 b §:

Muutosesitys pykälään:

EHYT kannattaa esitystä siitä, että markkinointia ei saa kohdistaa pelaajalle, joka on asettanut itselleen kaikkea pelaamista koskevan eston. EHYT esittää, että rahapelihaittojen vähentämiseksi markkinointia ei tulisi kohdistaa pelaajalle, joka on asettanut yhdenkin rahapelikohtaisen eston. Pelaajan pitää myös pystyä valitsemaan kaiken markkinoinnin eston, vaikkei hän olisi estänyt itseltään pelaamista.

14 b §:

Muutosesitys pykälään:

EHYT esittää, että vedonlyöntipelien ja kaikkien totopelien markkinointia uudistetun markkinointisäännöksen mukaisin rajoituksin ei tule sallia. EHYT pitää erinomaisena, että raha-automaattien ja kasinopelien markkinointi niiden jakelukanavasta riippumatta kielletään. EHYT kuitenkin painottaa, että hallituksen esitys vedonlyöntipelien ja kaikkien totopelien markkinoinnin sallimisesta uudistetun markkinointisäännöksen mukaisin rajoituksin ei ole linjassa rahapelihaittojen ehkäisy- ja vähentämistavoitteen kanssa. Näiden pelien markkinointia ei siis tule sallia. Yksinoikeusjärjestelmän kanavointikyvyn tukeminen ei saa lisätä mainontaa.

16 §:

EHYT huomauttaa, että asiamiespisteissä rahapeliautomaattien pitää olla jatkossakin tilassa, jossa henkilökunta pystyy valvomaan niitä myös pakollisen tunnistautumisen käyttöönoton jälkeen. Ikärajavaltontaa on jatkettava pakollisen tunnistautumisen käyttöönoton jälkeen esimerkiksi Pakka-ostokokein ja ns. mystery shopping -menetelmin. Hajasijoitettujen rahapeliautomaattien määrän vähentämistä on edelleen suunnitelmallisesti jatkettava osana laajempia rahapelipoliittisia linjauksia. Kaikkien rahapeliautomaattien (myös Veikkauksen omien pelisalien) sijoittelussa tulisi tehdä sijoituspaikan ja sen alueen asukkaiden ja asiakkaiden sosioekonominen analyysi ja ottaa tämä huomioon sijoittelussa.

16 a §:

EHYT kannattaa esitystä rahapeliautomaattien omavalvonnasta.

44 § ja 45 §:

EHYT kannattaa Poliisihallituksen laajennettuja tietojensaantioikeuksia koskien Veikkaus Oy:tä sekä Poliisihallituksen laajennettuja tarkastus- ja kiello-oikeuksia koskien Veikkaus Oy:tä.

47 §:

Muutosesitys pykälään:

EHYT esittää, että pykälään lisätään maininta, että raha-arpavoiton voi lunastaa vain täysi-ikäinen.

51 §:

EHYT kannattaa, että Veikkaus ottaa pian käyttöön henkilötietojen automaattisen käsittelyn avulla saadut arviot pelaamisesta asiakkaille aiheutuvista taloudellisista, sosiaalisista ja terveydellisistä haitoista ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin havaittujen riskien ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. EHYT kannattaa VasA-tyyppisen mallin kattavan käyttöönoton mahdollistamista rahapelihaittojen ehkäisemiseksi. Mallissa Veikkauksella olisi velvollisuus kontaktoida asiakasta, mikäli asiakkaan rahapelikäyttäytyminen muuttuu selkeästi haitallisempaan suuntaan aikaisempaan rahapelikäyttäytymisen verrattuna. Olisi myös selvitettävä, onko Veikkauksen velvollisuus selvittää pelaajan taloudellinen tilanne, jotta yhtiö pystyy toteuttamaan vastuutaan ja arvioimaan pelaajan käyttämää rahamäärää suhteessa hänen tuloihinsa. VasA-mallin vaikutuksista rahapelihaittojen ehkäisyssä on raportoitava.

52 §:

Muutosesitys pykälään:

EHYT esittää, että lause ”Veikkaus Oy:n tulee korvata valtiolle seurannasta, rahapelien haitallisuuden arvioinnista, tutkimuksesta sekä ehkäisyn ja hoidon kehittämisestä aiheutuvat kustannukset” muutetaan muotoon: ”Veikkaus Oy:n tulee korvata valtiolle seurannasta, rahapelien haitallisuuden arvioinnista, tutkimuksesta sekä ehkäisystä ja hoidon kehittämisestä aiheutuvat kustannukset.” Rahapelihaittojen ehkäisylle luotaisiin näin pysyvämpiä rakenteita ja toimintaa.

53 §:

EHYT kannattaa Veikkaus Oy:n tietojen luovuttamista sosiaali- ja terveysministeriölle, Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle sekä tieteelliseen tutkimukseen tietosuojalainsäädännön mukaisesti. Pelidataa tulee käyttää pelihaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. EHYT pitää tärkeänä, että tutkimuksessa korostuu tiedontuotanto ehkäisyn ja hoidon tarpeisiin. Veikkauksen pelidataa on saatava tietosuojalainsäädäntö huomioiden myös järjestöjen tutkimuskäyttöön.

62 a-n §:

EHYT kannattaa esityksessä esitettyjä muutoksia. Maksuестоilla voidaan perustellusti olettaa olevan hyödyllisiä vaikutuksia rahapelihaittojen ehkäisyssä. EHYT yhtyy hallituksen esityksen perusteluihin, joiden mukaan maksuестоilla on mahdollista rajoittaa tarvetta pelaamisen kanavoinnissa pelaamista edistävien toimien käyttöön. Lisäksi pitää taata, että viranomaisille annetaan maksuестоjen valvontaan riittävät resurssit. Myös PAF pitää olla maksuестolistalla, jotta maksuестot toteutuisivat haittojen ehkäisyn kannalta parhaalla mahdollisella tavalla.

Lopuksi

EHYT painottaa, että haittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen tarvitaan useita toimia. Jotta yksinoikeuteen perustuvasta rahapelijärjestelmästä saadaan sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä sekä oikeudenmukainen, on

- Valtioneuvoston on tehtävä rahapelipoliittinen periaatepäätös, jossa asetetaan tavoitteet rahapeliä tarjonnalle, valvonnalle, rahapelihaittojen ehkäisylle, hoidolle, tutkimukselle ja peliyhtiön tuotolle eli rahapelaajien tappioiden määrälle
- Periaatepäätöksen perusteella on laadittava kansallinen rahapelipoliittinen ohjelma, jossa rahapeliä järjestämisessä vastuullisuus tulee nostaa toimintaa ohjaavaksi tekijäksi
- Suomeen on perustettava rahapelaamisen valvonnasta, rahapelijärjestelmän kehittämisestä ja haittojen ehkäisystä vastaava yksi toimielin eli suomalainen ”gambling board”, joka voisi sijoittua sisäministeriöön. Omistajaohjaus siirrettäisiin valtioneuvoston kanslialta sisäministeriön alaisuuteen
- Rahapelihaittojen ehkäisy-, tutkimus-, kehittämis- ja hoitotyölle on luotava ja turvattava pysyvät resurssit ja rakenteet arpajaislain pykälää 52 laajentaen.

Lisäksi EHYT painottaa koronapandemian luomien taloudellisten ja sosiaalisten poikkeusolojen seurannan tärkeyttä myös rahapelihaittojen ehkäisyn kannalta. On tärkeää saada ajantasaista tietoa rahapelikäyttyymisen muutoksista.

Helsingissä 2.2.2021

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry

Kari Vuorinen
talous- ja hallintojohtaja

Riitta Matilainen
yksikön päällikkö, rahapelihaittojen ehkäisy